

TÜRKİYE’DE KADINA YÖNELİK EKONOMİK ŞİDDET*
(Boşanmış Kadınlara Yönelik Araştırma)

Rana EŞKİNAT

Doç. Dr., Anadolu Üniversitesi Hukuk Fakültesi, reskinat@anadolu.edu.tr

ÖZET: Şiddet konusu, Türkiye’de 1980’lerden sonra kadın hareketinin yeni bir ivme kazanması ile daha fazla tartışılır hale gelmiştir. Öncelikle yapılması gereken kadına yönelik şiddet kavramının içeriğinin tartışılması, şiddetin görünür kılınmasıdır. Daha önemli diğer adım ise devlet katında çözüm politikalarının üretilmesi, üniversiteler ve sivil toplum örgütlerini de dâhil ederek sonuç alıcı projeler geliştirilmesidir. Öncelikli amaç, kadınların karşı karşıya oldukları çeşitli türden şiddetle baş etmelerinin yollarını öğrenebilecekleri, danışabilecekleri, destek alabilecekleri bir güvenlik ağı oluşturabilmektir. Bu araştırma, kadına yönelik ekonomik şiddet üzerinde yoğunlaşacaktır. Literatür taraması ve okuması sonucunda oluşturulacak bir görüşme formatı yardımı ile orta ve üst gelir düzeyine sahip boşanmış kadınların ekonomik şiddete uğramış olma konusunda ne düşündüklerini; eğer ekonomik şiddete maruz kaldıklarını düşünüyorlarsa nedenlerini ve ekonomik açıdan ne durumda olduklarını açığa çıkarmaya çalışacaktır.

Anahtar Kelimeler: Kadın; Şiddet; Ekonomik şiddet; Sosyo-ekonomik düzeyi yüksek boşanmış kadınlar

ECONOMIC VIOLENCE AGAINST WOMAN IN TURKEY
(Research on Divorced Women)

289

ABSTRACT: Discussion of violence in Turkey has increased after 1980, when women movement gained momentum. The foremost thing to do is the discussion of the contents of violence towards women, and revealing the violence. A more important step is developing new resolution policy at government level, and with universities and civil groups, creating projects that are productive. The first target is to create a safety network, from which women can learn about how to overcome various threats they may face, and ask for support. This article will focus on economical violence towards women. With the aid of an interview format, formed by literal research and reading, this article will discuss the divorced middle and upper class women’s ideas about their exposure to the economic violence. If they think they’ve been exposed, the reasons behind exposure and the women’s economic status will be discussed.

Key Words: Woman; Violence; Economic violence; High socio-economic status divorced women

KADINA YÖNELİK ŞİDDET

20.yüzyıl kadın hakları konusunda önemli kazanımlara sahne olmuştur. Kadın aktivistler öncülüğünde başlatılan kadın bilinçlenmesi, yüzyıl bitmeden kadın örgütlenmesi konusunda kayda değer gelişmeler sağlamıştır. Farklı ülkelerde az çok paralel zamanlarda gerçekleşen kadınların hak taleplerine yönelik toplumsal hareketler çok sayıda sivil toplum örgütünün kurulması ile sonuçlanmıştır. Sivil toplum örgütleri kadın haklarının kamuoyunda ve devlet kademelerinde tartışılmasında, fark edilmesinde ve kadın haklarına yönelik politik kazanımların elde edilmesinde etkili olmuşlardır.

İletişim bilişim teknolojisinde yaşanan gelişmelere bağlı olarak bugün zaman ve mekân farkının yok olduğu bir dünyada yaşanmaktadır. Küreselleşme kavramı ile açıklanan yeni düzende, dünyanın bir ucunda yaşananlardan anında haberdar olunmaktadır. Elektrik hızı ile iletişim kurulabilen sanal dünyada küresel bir dünya toplumu ortaya çıkmaktadır. Küreselleşmenin önemli teorisyenlerinden Mc Luhan, teknolojik gelişmelere bağlı olarak, insanların bir köy halkı gibi birbirlerinden haberdar olarak yaşadıklarını ileri sürmektedir (Mc Luhan, 1964). Mc Luhan küresel bir köy ortamından söz etmektedir.

* Bu çalışma, Ankara’da 27-28 Nisan 2012 tarihinde düzenlenen, Uluslararası Katılımlı Kadına ve Çocuğa Karşı Şiddet Sempozyumunda sunulmuştur.

Tüm bu teknolojik gelişmeler, kadın bilinçlenmesinin etkisini, yayılma gücünü arttırmış ve bugün gelinen noktada dünya çapında örgütlenme ve kamuoyu yaratma potansiyeline sahip güçlü bir kadın hareketi doğmuştur.

Kadınların bilinçlenmesine ve haklarını savunma gücü kazanmasına yönelik sivil toplum örgütleri eskisine kıyasla çok daha çabuk ulusal ya da küresel işbirliği içine girebilmekte, kaynak yaratabilmekte, kadınlara özgü sorunları ortaya çıkarmakta, tartışmakta ve çözüm için alternatif stratejiler geliştirmektedir.

Kadın sorunları ile ilgili düşünce üretenler ve çözüm arayanlar her konuda fikir birliği içinde değildir. Ancak, farklı amaçlara sahip kadın örgütlerinin bir platform altında bir araya gelerek mücadele etmek ve çözüm bulmak zorunda oldukları, ortak sorunları bulunmaktadır.

Çözüm aranan ortak kadın sorunlarının başında kadına yönelik şiddet yer almaktadır. Kadına yönelik şiddet 21. yüzyılda da gelişmiş, gelişmemiş pek çok ülkede farklı ya da benzer boyutlarda varlığını sürdüren en önemli problemlerden biridir.

Kadına yönelik şiddet konusunun siyaset sahnesine çıkmasının ve akademik çalışmalarda yer almasının başlangıç tarihi çok eski değildir (Altınay ve Arat, 2008: 50). İkinci dalga feminist hareketin Kuzey Amerika, Batı Avrupa ve dünyanın diğer bazı bölgelerinde eş zamanlı olarak gelişmesiyle birlikte 1960lı yılların sonundan itibaren bir tartışma konusu olarak ön plana çıkan kadına yönelik şiddet bugün çok yaygın ve dinamik bir araştırma, örgütlenme, yasal reform ve siyasi tartışma konusudur. 1970li yıllarda bilimsel araştırmalarda yeri olmayan şiddet konusu bugün Violence Against Women; Journal of Interpersonal Violence ve Journal of Family Violence gibi yalnızca bu konudaki çalışmalara yer veren bilimsel dergiler ve diğer pek çok yayın aracılığı ile tartışılmaktadır.

Şiddetin biçimi kültürlere göre çeşitlilik göstermektedir:

“ Kadına yönelik şiddet, Türkiye’de namus cinayeti adını almaktadır, Afrika’nın bazı yerlerinde kadın sünetinden söz edilmektedir. İsveç ya da Fransa’da kadınların erkek partnerleri tarafından öldürülmeleri yaygındır (Berktaş, 2004: 9)”.

290

Ne şekilde olursa olsun özünde hepsi kadına yönelik şiddettir.

Değişik kaynaklar dünyada üç kadından birinin şiddetin bir türü ile karşı karşıya olduğuna işaret etmektedir (Acar, 2010:161). Dünyanın değişik ülkelerinden ve bölgelerinden elde edilen çok sayıda veri, kadınlara yönelik şiddetin bir kültür ya da din sorunu değil, bütün toplumlarda var olan kadınlar ile erkekler arasındaki eşitsiz iktidar ve güç ilişkisinden kaynaklanan bir problem olduğuna işaret etmektedir. BM, Kadınlara Karşı Şiddetin Ortadan Kaldırılması Bildirgesi’nde ekonomik koşullardan, toplumlar arası dinsel ve kültürel farklılıklardan ya da sınıf farklılıklarından bağımsız olarak evrensel bir olgu olmaya devam eden şiddetin, hem genel bir insan hakları sorunu hem de bir cinsel ayrımcılık sorunu olduğu belirtilmektedir.

1970lerde yazar ve aktivist Erin Pizzey “ Yavaş bağır, yoksa komşular duyar” adlı kitabı ile İngiltere’de kadın ve çocukların yaşadığı aile içi şiddete işaret etmiştir (Berktaş, 2004: 22-23). Benzer şekilde Türkiye’de 1987’de koca dayağı ve cinsel şiddete karşı başlatılan kampanyanın “Bağır, herkes duysun” cümlesi ile ifade edilen sloganı, konunun kamuoyunun gündemine gelmesinde etkili olmuştur.

Birleşmiş Milletler Teşkilatı’nın 1995’te Pekin’de toplanan Dünya 4. Kadın Konferansı sonucunda yayımlanan Pekin Eylem Platformunda, kadına yönelik şiddet aşağıdaki gibi tanımlanmaktadır (KSSGM, 2003:239):

“Kadının fiziksel, cinsel veya psikolojik zarar görmesiyle veya acı çekmesiyle sonuçlanan veya sonuçlanması muhtemel olan, bu tip hareketlerin tehdidini, baskıyı ya da özgürlüğün keyfi engellenmesini de içeren, ister toplum önünde ister özel hayatta meydana gelmiş olsun, cinsiyete dayalı her türden şiddet”.

Yukarıda ifade edildiği gibi, Pekin Eylem Platformunda, kadına yönelik şiddet, kadının fiziksel, cinsel veya psikolojik zarar görmesi ve acı çekmesi ile ilişkilendirilerek tanımlanmıştır. Birleşmiş Milletlerin daha sonraki yorumlarında ise kadına yönelik şiddetin anlamı genişletilmiş ve kadınların ekonomik ihtiyaçlardan yoksun bırakılması da kadına yönelik şiddet tanımının içine dâhil edilmiştir. Dünya Sağlık Örgütü eşlerin uyguladığı şiddeti, yakın bir ilişkide fiziksel, psikolojik ya da cinsel hasara yol açan her türlü davranış olarak tanımlamıştır (www.who.int/violence).

Türkiye’de Kadına Yönelik Şiddet

Dünyada ve Türkiye’de kadına yönelik şiddet vahim boyutlardadır. Kamusal şiddet göz önünde olduğundan farkına varılması ve tartışılması daha eski tarihlere dayanmaktadır. Türkiye’de aile içi şiddetin yaygın bir biçimde gündeme gelmesi, 1980lerde kadın hareketinin canlanması ile mümkün olmuştur. 1988 ve sonrasında açık oturumlar, konferanslar ve benzer çalışmalarla toplumun şiddete olan ilgisi ve duyarlılığı giderek artmıştır. Kadına yönelik aile

içi şiddetle mücadelenin ilk adımı bu şiddetin görünür kılınmasıdır. Öncelikle nelerin şiddet kapsamına girdiği konusunda bir bilincin gelişmesi ve daha sonra şiddete uğrayan kadınların bunu yasal yoldan dile getirebilmeleri gerekmektedir.

Türkiye’de kadına yönelik şiddet gerek coğrafi gerek sınıfsal anlamda bir yaygınlık göstermektedir (Kerestecioğlu, 2004: 52-53). Ülkenin doğusuna doğru gidildikçe, geleneklerden kaynaklanan şiddet yoğunlaşmaktadır. Özellikle evlenme konusunda ortaya çıkan, zorla ve görücü usulü evlilik, evlilik yaşının düşüklüğü ve birden fazla kadınla evlilik gibi uygulamalar dinsel ve geleneksel değerlerle meşrulaştırılmaktadır. Doğu Anadolu’da, medeni nikâh olmaksızın gerçekleşen evliliklerin oranı Türkiye ortalamasının üstündedir. Medeni nikâhın olmaması kadınların miras nafaka gibi pek çok haktan mahrum kalması anlamına gelmektedir. Kadınların rızası alınmadan çok sayıda evlilik gerçekleştirilmektedir. Şiddetin en önemli göstergelerinden birisi ise kadınların kamuoyunda namus cinayetleri ya da töre cinayetleri olarak bilinen cinayetlere kurban gitmeleridir. Genellikle geleneğin dayattığı cinsel davranış sınırlarını aştığından şüphe edilen, evlilik öncesi bir erkekle ilişki kuran ya da evlilik dışı ilişkisinden şüphelenilen kadınlar ölüm tehdidi altındadır. Ancak töre cinayetlerinin daha genel kapsamlı nedeni kadınların toplum içindeki ikincil konumlarının pekiştirilmesi ve en sıradan bir konuda bile kendi tercihlerini oluşturmalarının engellenmesi şeklinde de ifade edilebilir. Kocaya ya da ailedeki diğer erkeklere itaatsizlik, onlara cevap vermek, geleneklere göre giyinmeyi ve davranmayı reddetmek, boşanmaya kalkışmak, ailenin uygun gördüğü kişi ile evlenmemek gibi gerekçelerle kadınların şiddete uğraması olağan bir durumdur. Ancak kadına yönelik şiddeti, geleneksellik, az gelişmişlikle ya da etnik ve dini değerlerle açıklamak yüzeysel bir yaklaşımdır. Kadına yönelik ataerki tehditler kentleşme ve modernleşme süreçleri ile otomatik olarak kendiliğinden ortadan kalkmamaktadır. Türkiye’deki kadın hareketi 30 yıldan fazla bir süredir toplumu kadınlara yönelik şiddet konusunda bilinçlendirme mücadelesi vermektedir. 1980lerdeki eylemler aile içi şiddeti görünür kılmış, kamusal alana taşımış ve politikleştirmiştir (Kerestecioğlu, 2004: 77). 1990lı yıllarda kadın hareketi çözümler üzerinde yoğunlaşmıştır. Yasal hakların kullanımı konusunda kadınların bilinçlendirilmesi, yasal hakların genişletilmesi ve devletin kadına yönelik şiddetin önlenmesi sürecine dâhil edilmesi çabaları sonuçlarını vermeye başlamıştır. Bağımsız kadın örgütleri yanında barolar gibi meslek örgütleri içinde de kadına yönelik şiddet konusunda kurumsallaşmalar olmuştur. Türkiye’de kadına yönelik şiddet konusunda yazılan az sayıdaki bilimsel araştırma arasında önemli bir yeri olan Altınay ve Arat’ın “Türkiye’de Kadına Yönelik Şiddet” araştırmasının sonuç bölümünde (2008: 110-113) kadın hareketinin kazanımları ve mücadeleye devam edilmesi gereken sorunları özetlenmektedir.

Araştırmacılara göre en önemli bulgu, Türkiye’de kadınların çoğunluğunun şiddeti meşru görmemeleri ve erkeklerle eşit hak talep etmeleridir. Her on kadından dokuzuna göre haklı görülebilecek dayak yoktur. Bu sonuç 1980lerden beri sürmekte olan kadına yönelik şiddete karşı yürütülen feminist siyasetin kadınlara ulaştığını ve kadınlar nezdinde marjinal kalmadığını göstermektedir. Diğer bir önemli sonuç Türk kadınlarının şiddetin çözümünde en etkili güç kaynağının devlet olduğunu belirtmeleridir. Bulgular kadınların aile içi şiddeti aile içinde çözmekten yana olmadıklarına işaret etmektedir. Ayrıca şiddet konusunda farkındalık yaratmada ve aile içi şiddetin dönüştürülmesi konusunda sivil toplum örgütlerinin son yirmi yılda önemli başarılarla imza attıkları araştırmacıların saptadığı bir gerçektir. Bununla birlikte pek çok bağımsız sivil toplum örgütü maddi ve ideolojik sorunlarla mücadele etmektedir ve bu büyük potansiyel gücün tamamından etkin bir şekilde yararlanılamamaktadır. Araştırma, kadın örgütleri ve devlet kurumları arasındaki işbirliğinin önemine işaret etmektedir. Bu işbirliği sonucunda 4320 sayılı kanunun çıkmasından Medeni Kanun ve Ceza Kanununun şekillenmesine kadar şiddetin önlenmesine yönelik atılan adımlarda kadın örgütleri önemli rol oynamıştır. Temmuz 2006’da yayınlanan 26218 Sayılı Başbakanlık Genelgesi bu işbirliğinin en somut ve olumlu örneklerinden biridir. Kritik önemdeki bu genelge, kadın örgütlerinin yıllar içinde şekillenen taleplerinin önemli bir kısmına cevap verme özelliğine sahip bir belgedir. Ancak genelgenin uygulanması konusunda bir yaptırım bulunmamaktadır. Genelgede belirlenen önlemlerin uygulanabilmesi için kaynak aktarımı yapılmamakta, pek çok devlet kurumu genelgede belirlenen sorumlulukları yerine getirmede yetersiz kalmaktadır. En önemli eksiklik ise devlet kurumlarının şiddet gören kadınları koruma altına alması konusunda yaşanmaktadır. Kadın sığınakları yetersizdir. Var olan sığınakların işletilmesinde eksiklikler bulunmaktadır. 5393 Sayılı Belediye Kanunu’nun 14. Maddesi’nin (a bendinin) nüfusu 50000den fazla belediyelere getirmiş olduğu kadınlar ve çocuklar için koruma evi açma yükümlülüğü konusunda yeterince ilerleme kaydedilmemiştir.

Devlet ve sivil toplum işbirliğinin en son örneği ise 8 Mart 2012’de Dünya Kadınlar Gününde oy birliği ile Türk kadınlarına hediye edilen 25 maddelik Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Yasa’dır. Yeni yasayla kadına karşı tehdit, baskı ve kamusal ve özel alanda meydana gelen fiziksel, cinsel, sözlü veya ekonomik her türlü tutum ve davranış şiddet kapsamına alınmıştır (Hürriyet, 9. 3. 2012: 16).

Kadına Yönelik Ekonomik Şiddet

Yapılan araştırmalar, kadınların gerek aile içinde gerekse kamusal alanda ekonomik şiddetin farklı şekilleri ile karşılaşmakta olduğuna işaret etmektedir:

Aile içinde, kadının çalışma hayatına katılması, gelir elde etmesi, kocası, evlâtları, akrabaları tarafından engellenebilmektedir; ya da tam tersine istemediği bir işte çalışmaya zorlanmakta, kazandığı para elinden alınmakta, ailenin geçiminin sağlanması kadına yüklenebilmektedir. Bunlara ek olarak kadınların kendi aileleri içinde karşılaşabileceği çok sayıda ekonomik şiddet türünden söz etmek mümkündür. Ailenin yeniden üretimi için evin içinde yapılması gereken çok sayıda işin baş sorumlusu kadın olurken, ev içinde harcanan emeğinin maddi karşılığı yoktur. Manen çocuklarına ve aileye huzurlu bir ortam sağlamaktan dolayı mutluluk duysa da, bir teşekkürün bile çok görüldüğü ailelerde, gördüğü muamele karşısında sık sık hayal kırıklığı yaşamaktadır. Akrabalık ilişkilerinde de kadınların ekonomik anlamda zarar görmesine yol açan uygulamalar bulunmaktadır. Bazı ailelerde kadınların miras dolayısı ile elde ettikleri haklardan mahrum bırakılmalarının yolları aranmakta ve kadınlara kabul ettirilmektedir.

Boşanma söz konusu olduğunda malların bölüşülmesinde kadınların ekonomik şiddete uğrama olasılığı yüksektir. Boşanma durumunda yıllar boyunca evine yaptığı hizmetler içinde kristalleşmiş olan emeği yok sayılmakta, görünmez olmaktadır.

Kamusal alanda da kadınlar var olan yasalar, yönetmelikler, genel kabul görmüş kurallar aracılığı ile ekonomik şiddete maruz kalabilmektedirler. Yapısal ekonomik şiddet olarak tanımlanan bu uygulamaların da yelpazesi geniştir. Kadınların enformel sektöre itilmesi, sigortasız çalıştırılması, iş verirken cinsiyet ayrımı yapılması, eşit işe eşit ücret verilmemesi, işyerinde taciz edilerek çalışmasının engellenmesi ve daha pek çok saymakla bitmez ekonomik şiddet türü kamusal alanda kadınların karşısına çıkmaktadır.

Kadınların uğradığı ekonomik şiddet, karşı karşıya olduğu şiddetlerden en etkilisidir. İçinde bulunduğu ruh ve beden sağlığını olumsuz etkileyen koşullara karşı çıkma gücü ekonomik bağımsızlıkla doğrudan ilgilidir. Ekonomik bağımlılık kadının diğer şiddet türlerine uğrama konusundaki en zayıf noktasıdır. Şiddetten kaçan kadının elini kolunu bağlayan ekonomik problemlerinin çözümüne katkıda bulunmak başta devlet olmak üzere kadına yönelik politikalar üreten kurumların ve sivil toplum örgütlerinin öncelikli hedefi olmalıdır.

BOŞANMIŞ KADINLARA YÖNELİK ARAŞTIRMA

Amaç

Daha önce sözünü ettiğimiz gibi kadına yönelik şiddetin çeşitli türleri ile mücadele edebilmek için izlenmesi gereken öncelikli yol şiddetin görünür hale gelmesidir. Karşı karşıya kalınan şiddet türünün kavramsal içeriğinin doldurulması gerekmektedir. Bu nedenle ekonomik şiddetle karşılaşma olasılığının yüksek olduğunu düşündüğümüz boşanmış kadınların yaşadıkları bireysel tecrübelerden yola çıkarak ekonomik şiddet konusundaki algımızın yükseltilmesi hedeflenmiştir. Böylece önleyici çözüm ve politikalar konusunda fikir yürütebilir hale gelmek amaçlanmaktadır.

Yöntem

Araştırma modeli, niteliksel araştırma olarak planlanmıştır. Araştırma planlanırken Creswell'in niteliksel araştırma yöntemi benimsenmiştir. Creswell'in araştırma adımları aşağıdaki sırayı takip etmektedir (Creswell, 2005: 230-256):

Veri toplama-Veriyi analiz için hazır hale getirme-Yoğun bir okuma sürecinden sonra veri ile ilgili genel bir kavrayışa sahip olma-Verinin kodlanması

Daha sonraki aşama bulguların yorumlanmasıdır. Bulguların yorumlanmasında kıyaslamalar yapmaya uygun tabloların, diyagramların, yol haritalarının geliştirilmesi önerilmektedir (Creswell, 2005: 247-249). Rapor yazılırken görüşme metinlerinden alıntılarla tartışma noktalarının ortaya çıkarılması ve literatürle karşılaştırarak sonuçlara varılması istenmektedir (Creswell, 2005: 249-252). Bulguların geçerliliğini ve doğruluğunu güçlendirmek için üç yaklaşım önerilmektedir (Cresswell, 2005: 252-253):

-Veri çeşitlemesi, bilginin farklı kaynaklardan toplanması anlamına gelmektedir. Literatür çalışması, dokümanların incelenmesi, görüşmeler yapılması gibi farklı bilgi kaynaklarına başvurarak elde edilen bilginin kıyaslanması araştırma sonuçlarının doğruluğunu ve geçerliliğini arttırmaktadır.

-İkinci yöntem araştırma için görüşme yapılan katılımcılara geri dönerek araştırmanın bulgularını çeşitli açılardan değerlendirmelerini istemek ve geçerliliği konusundaki düşüncelerini öğrenmektedir.

-Üçüncü yöntem ise dışarıdan bir gözün araştırmanın zayıf ya da güçlü yönleri ile ilgili yorumlarını ve eleştirilerini almaktır. İkinci göz, araştırma sırasında ya da araştırma bittikten sonra sürece dâhil olabilmekte ve aşağıdaki sorulara cevap aramaktadır:

Bulgular verilerle desteklenmekte midir?

Sonuç çıkarmalar mantıklı mıdır?

Ana temalar uygun mudur?

Araştırma kararları ve metodolojik yaklaşım uygun mudur?

Araştırmacının ön yargılı bakış olasılığı nedir?

Geçerliliği arttırmak için hangi stratejiler uygulanabilir?

Araştırma, 16 boşanmış kadına e-posta gönderilerek başlatılmıştır. 16 katılımcının hepsi de üniversite mezunu, meslek sahibi, ekonomik özgürlüğünü kazanmış ve sosyo-ekonomik düzeyi orta ya da yüksek kadınlardır. Ayrıca katılımcılar, araştırmacının gerektiğinde odak grup görüşmesi yapacak şekilde kolaylıkla bir araya getirebileceği bir gruptur. Böyle bir grupla işe başlamanın ileride bu konuda yapılacak araştırmaların planlanmasında yararlı olacağına inanılmaktadır. Altunay ve Arat tarafından gerçekleştirilen “Türkiye’de Şiddet” araştırmasının 50. ve 59. sayfaları arasında şiddet konusunda anket hazırlamanın ve uygulamanın ne kadar hassas bir konu olduğundan söz edilmektedir. Araştırmacı, anketörler ve katılımcılar arasında var olan güven ortamının, daha sağlıklı sonuçlar elde edilmesine katkısı olmaktadır. Bu nedenle kadına yönelik şiddet araştırmalarında kadın anketörler kullanılması önerilmektedir.

Bulguların yorumlanmasında Creswell’in önerdiği gibi 16 kişilik grubun, boşandıkları eşlerinin ve çocuklarının sosyo- ekonomik düzeyini ve evlilik ve boşanma ile ilgili bilgilerini yansıtan tablolar hazırlanmıştır. E-posta aracılığı ile katılımcılara yöneltilen aşağıdaki soruların yorumlanmasında kadın çalışmaları ile ilgili geniş literatür göz önünde tutulmuştur. Katılımcıların, sorular konusundaki eleştirileri ve önerileri sorulmuştur. Öneriler ileride yapılacak çalışmalarda dikkate alınacaktır. Ayrıca Anadolu Üniversitesi Hukuk Fakültesi öğretim üyesi Filiz Tepecik araştırmanın ikinci gözü olarak yorumlara katkıda bulunmayı kabul etmiştir.

E-posta Metni:

“ Boşanmış kadınların uğramış oldukları ekonomik şiddeti anlamak....böyle bir konuda ne sorulmasını istersiniz?..... ekonomik haksızlıkları nasıl ortaya çıkarabiliriz? Önemli olacağını düşündüğünüz ek sorular

reskinat@anadolu.edu.tr

ANKET (1)

Kendinize ait bilgiler (Şu an geçerli olan)

- 1-Yaş
- 2-Eğitim
- 3-Meslek
- 4-Gelir düzeyi(aylık)
- 5-Sahip olduğunuz menkul ya da gayrimenkul varlıklar
- 6-Ekonomik şiddeti nasıl tanımlarsınız
- 7-Evlilik sırasında anlaşmazlık konusu olan ekonomik problemler
- 8-Ekonomik problemlerin boşanma kararı alınmasındaki önemi ya da ağırlığı
- 9-Boşanma sırasında yaşanan ekonomik sorunlar
- 10-Boşanma sonrasında yaşanan ekonomik sorunlar ve çözümleri

ANKET(2)

Boşanma ile ilgili bilgiler (kendiniz, eski eşiniz ve ortak çocuklarınız)

Kendiniz

- 11-Şu andaki medeni durumunuz
- 12-Evlilik sayınız
- 13-Evlilik tarihi-evlilik süresi-boşanma tarihi (Birden fazla ise hepsi için bilgi veriniz)
- 14-Evlenme yaşınız
- 15-Boşanma yaşınız

Boşanılan eş:

- 16-Yaş
- 17-Eğitim
- 18-Meslek
- 19-Gelir düzeyi
- 20-Bildiğiniz menkul ya da gayrimenkul varlıkları
- 21-Şu andaki medeni durumu
- 22-Evlilik sayısı (biliyorsanız evlilik süreleri)
- 23-Evlenme yaşı
- 24-Boşanma yaşı

Çocuklar: (Çocuk sayısını belirtiniz ve her biri için ayrı ayrı bilgi veriniz)

- 25-Yaş
- 26-Medeni durum
- 27-Eğitim
- 28-Meslek
- 29-Gelir Düzeyi
- 30-Kaldığı konut ve birlikte yaşadığı kişiler
- 31-Boşanmanın çocuklar üzerinde yol açtığı ekonomik sonuçlar”

294

Bulgular ve tartışma

E-posta gönderilen 16 boşanmış kadın katılımcı kısa sürede ankete yanıt vermişlerdir. Cresswell'in niteliksel araştırma yöntemi adım adım takip edilerek yanıtların yorumlanmasını kolaylaştırmak amacı ile Üç tablo oluşturulmuştur. Tabloların oluşturulabilmesi için 16 kadın katılımcı alfabenin, A,B,C,D,E,F,G,H,I,J,K,L,M,N,O,P harfleri ile ifade edilmiştir. Boşanılan eş ise X= xX şeklinde bir formül yardımı ile ifade edilmiştir. Örneğin, M harfi ile ifade ettiğimiz katılımcı iki kez evlenmiş ve iki eşinden de boşanmıştır. Bu durumda boşanılan ilk eş mM, boşanılan ikinci eş ise mmM olarak ifade edilmiştir. Boşanmış çiftlerin ortak çocukları ise X= X1 ilk çocuk, X=X2 ikinci çocuk olmak üzere ifade edilmiştir. Sonuç olarak tablolardaki bilgiler 16 boşanmış kadın, 17 boşanmış erkek ve 19 ortak çocuklarına ait verilerden oluşmaktadır.

Tablo1, boşanmış kadınların ve boşandıkları eşlerinin sosyo-ekonomik özelliklerini yansıtmaktadır.

Birinci sütun boşanmış kadınların yaşlarının 40 ve 55 arasında değiştiğini göstermektedir. Beş katılımcı 50 yaşın altında diğerleri ise 50 ya da 50 yaşın üstündedir. Boşanılan eşlerin yaşları 42 ile 59 arasında değişmektedir. Üçü dışında diğerleri 50 ya da 50 yaşın üstündedir.

İkinci sütun, kadın katılımcıların dokuzunun doktora derecesine sahip olduklarını, bir tanesinin sanatta yeterlik sahibi olduğunu, beşinin üniversite mezunu ve birinin de yüksekokul mezunu olduklarını göstermektedir. Aynı sütundan boşanılan eşlerin üçünün doktora, ikisinin yüksek lisans derecelerine sahip oldukları, 11'inin üniversite mezunu, birinin ise üniversiteyi terk etmiş olduğu anlaşılmaktadır.

Üçüncü sütunda boşanmış çiftlerin meslekleri ile ilgili bilgiler yer almaktadır.

Dördüncü sütundan gerek kadınların gerekse boşandıkları eşlerinin üst ve orta gelir grubuna dâhil oldukları anlaşılmaktadır.

Son sütun varlık sahipliğini, konut, araba ve diğer olarak gruplandırarak açıklamaktadır. Diğer grubuna mevduat, aileden kalan servet vb. girmektedir. Son sütunda yer alan soru işaretleri kadınların boşandıkları eşlerinin varlık durumlarından haberdar olmadıklarının bir göstergesidir. Çeşitli kaynaklarda mal varlığı konusunda kadından bilgi saklamanın önemli bir ekonomik şiddet türü olduğu ifade edilmektedir. Dördüncü sütun, 16 kadından 10'unun eski eşlerinin mal varlıkları konusunda yetersiz bilgiye sahip olduklarına işaret etmektedir. Onlar için eşlerinin mal varlığı soru işaretidir.

Tablo2, boşanmış çiftlerin evlilik ve boşanma bilgilerini göstermektedir. Katılımcı H, bu kategorideki soruları cevaplamamıştır. Sorulara cevap veren 15 boşanmış kadından 13'ünün bekâr ikisinin ise tekrar evlenmiş olduğu takip edilmektedir. Eski eşlerden 7si evli 7si bekârdır. İki kadın katılımcı eski eşlerinin medeni durumunu bilmemektedir.

Bulgular boşanmadan sonra tekrar evlenmenin erkeklerde daha yüksek bir olasılık olduğuna işaret etmektedir. Bununla birlikte bu konu ayrıca araştırılması gereken bir durumdur. Evlilikler her iki cins için de 20li yaşlarla otuzlu yaşlar arasında başlamıştır. İki evlilik bir yıl bile dolmadan sonlandırılmıştır. Dört evlilik 10 yıldan kısa sürmüştür. Diğerleri, en uzununu 29 yıl olmak üzere on yıldan uzun süreli evliliklerdir.

Tablo3 ise boşanmış çiftlerin ortak çocuklarına ait bilgilere yer vermektedir. 19 çocuktan en küçüğü 7 en büyüğü 30 yaşındadır. 19 çocuktan bir tanesi evli ve iki çocuk sahibi diğerleri ise bekârdır. Beşi, üniversite mezunu ve gelir getiren bir mesleğin sahibidir; ikisi üniversite mezunu olmakla birlikte çalışmamaktadır. Üçü ilkokul, dördü lise, diğerleri ise üniversite öğrencisidir. Üniversite mezunu beş çocuk 3500 ile 8000 lira arasında gelir getiren işlerde çalışmaktadır. Bir Üniversite öğrencisi, babasından ayda 500TL para almaktadır. Diğerleri babadan gelen gelir konusunda detaylı bilgi vermemişlerdir. Nafaka konusunda problem yaşadığı, hiç alınmadığı,

Tablo1: Katılımcıların Sosyo-ekonomik Özellikleri

Katılımcı Eski Eş	Yaş	Eğitim	Meslek	Gelir düzeyi (aylık)	Varlık Sahipliği		
					Konut	Araba	Diğer
A	43	Doktora	Akademisyen	3000	1	1	
aA	42	Yüksek lisans	Öğretmen	2000	?	?	?
B	51	Doktora	Akademisyen	8000	2		200000TL.
bB	51	Doktora	Yönetici	Üst	3		
C	40	Sanatta yeterlik	Akademisyen	3400	2		
cC	46	Üniversite	Serbest meslek	7000-8000	1		
D	50	Üniversite	Akademisyen	Üst	2	1	
dD	50	Doktora	Akademisyen	Üst	?	?	?
E	51	Yüksek okul	Yazılım uzmanı	2000-3000	2	1	
eE	58	Üniversite	Mimar	?	?	?	?
F	52	Üniversite	Planlamacı	Üst	2		Mevduat
fF	52	Üniversite	Finans	Üst	2		
G	55	Doktora	Akademisyen	5000	2	1	
gG	59	Üniversite	Avukat	Üst	?	?	?
H	51	Doktora	Ortodontist	Üst	4		Mevduat
hH	-	Üniversite	Cerrah	Üst	?	?	?
I	51	Doktora	Akademisyen	3700		1	
iI	52	Üniversite	Mühendis	?	?	?	?
J	55	Doktora	Akademisyen	4600	2	2	
jJ	55	Üniversite	Endüstri Mühendisi	Üst	Çok ?	2	?
K	46	Doktora	Akademisyen	Orta			
kK	51	Üniversite	Maden Mühendisi	Orta	2	1	
L	46	Üniversite	Psikolojik danışman	Orta			
lL	52	Üniversite	Bankacı	Orta			
M	55	Üniversite	Mimar	Üst	2	1	Mevduat
mM	59	Yüksek lisans	Mimar	Düşüktü	?	?	?
mmM	59	Üniversite	Reklâm	Düşüktü	?	?	?

		terk	fotografçısı				
N	54	Doktora	Emekli akademisyen	1500	1		
nN	54	Doktora	Akademisyen	5000			
O	55	Üniversite	Öğretmen	3000-5000	3	1	
oO	54	Üniversite	Mobilyacı	10000	Çok?	?	?
P	42	Doktora	Akademisyen	4000	1	1	
pP	44	Üniversite	Öğretmen	?	1	?	?

yetersiz olduğu konusunda bilgi verilmiştir. Verilen cevaplardan babanın bir miktar katkısı olsa da çocuklara maddi desteğin çoğunun anneden geldiği anlaşılmaktadır. Yanıtlar, çocukların çoğunun annenin yanında yaşadıklarına işaret etmektedir.

Tartışma bölümünde, (anketin birinci kısmında sorulan 6.,7.,8.,9.,10. ve ikinci kısmında sorulan 31.) ucu açık sorulara verilen yanıtlardan yola çıkarak ekonomik şiddet tanımlanacak ve boşanma öncesinde, boşanma sırasında ve boşanma sonrasında yaşanan ekonomik problemler üzerinde durulacaktır:

“Ekonomik şiddeti nasıl tanımlarsınız?” sorusuna katılımcılar tarafından verilen benzer yanıtlar birleştirilerek aşağıdaki tanımlara ulaşılmıştır:

-Bireyin ihtiyaçlarını ya da kendisi için önemli işleri yapacak mali imkânlardan yoksun bırakılması.

-Hakkınız olan ekonomik değerın baskı altında (koşullu yaptırım uygulama) tutulması.

-Maddi güce sahip olan eşin, maddi imkânı olmayan eşlere uyguladıkları ekonomik baskı.

-Aile ve ev için yapılacak gerekli harcamaları kısıtlamak, engel olmak, baskı yapmak. Para vermemekle tehdit etmek (Kadının çalışmadığı durumlarda daha geçerli). Kadının da çalışması durumunda; koca bu durumun getirisinden yararlandığı halde, kadının ekonomik özgürlüğünden rahatsızlık duyma çelişkisi ve bu konuyu kompleks ederek gereksiz tartışmalar yaratmak. Ama sanırım en önemlisi boşanma sırasında mal paylaşımı sırasında yaşanıyor. Kadın dışarıda çalışmasa bile; yıllarca evine, kocasına, çocuklarına hizmet ettiği halde, boşanırken mal ve gelirleri paylaşmamak için her numarayı yapmak suretiyle kadınlara ekonomik şiddet yaşatıldığını ve mağdur edildiklerini düşünüyorum.

-Para ile boşanan eşi mahkûm etmek.

-Ekonomik şiddet; taraflardan birinin kendi fikirlerini, eylemlerini, istikametini karşısındakine kabul ettirebilmek için maddi gücünü bir silah olarak kullanması durumudur.

-Gelir elde etme yeteneğinin gelişmesine yardımcı olanaklardan yoksun bırakılarak hayatın güçsüzlüklerine karşı bağımsız olarak mücadele etme gücü kazanamamak. Ekonomik anlamda başkalarının insafına bırakılmak ve bu bağımlılık nedeni ile kendi yaşamına sahip çıkamamak.

-Eşin maaşını almak ve kısıtlı harçlık vererek onu ekonomik olarak sıkıntıya sokmak. Harçlıkları kendi isteğinin karşılanmasına bağlı olarak artırmak azaltmak. Sürekli kredi çekerek ya da borçlanarak bunları kadının maaşından ödemesini talep etmek ya da sessizce buna mecbur etmek. Borçları nedeniyle eve sürekli haciz gelmesi. Aşırı borçlanıp borçlar bitmeden boşanmaya engel olmaya çalışmak. Tüm bu çabalarına rağmen boşanma gerçekleşmişse tüm borçları eşe ödetmek.

-Ortak bütçe olmaması, kendi gelir ve gideri ile ilgili paylaşımında bulunmaması, benim her türlü gelir ve giderime karışması.

Tablo2: Evlilik ve Boşanma Bilgileri

Katılımcı Eski Eş	Medeni durum	Evlilik sayısı	Evlilik yaşı	Boşanma yaşı	Evlilik süresi	Ortak çocuk sayısı
A	Bekâr	1	27	43	16	2
aA	Evli	2	26	42	16	2
B	Bekâr	1	31	48	17	1
bB	Evli	2	31	48	17	1
C	Bekâr	1	28	35	7	1
cC	Bekâr	1	32	39	7	1
D	Bekâr	1	26	45	19	2
dD	Evli	2	24	43	19	2
E	Evli	2	23	36	13	1
eE	Evli	2	29	42	13	1
F	Evli	2	27	41	14	1
fF	Evli	2	28	42	14	1
G	Evli	2	21	48	27	1
gG	Bekâr	1	24	51	27	1
H	vy	vy	vy	vy	vy	1
hH	vy	vy	vy	vy	vy	1
I	Bekâr	1	20	44	14	2
iI	Bekâr	1	21	45	14	2
J	Bekâr	1	24	53	29	2
jJ	?	?	24	53	29	2
K	Bekâr	1	31	31	90 gün	yok
kK	Bekâr	2	32	32	90 gün	yok
L	Bekâr	1	25	42	17	2
lL	Bekâr	1	30	47	17	2
M	Bekâr	2	24	28	4	1
M	Bekâr	2	28	36	8	1
mM	Evli	2	28	32	4	yok
mmM	Bekâr	2	32	40	8	1
N	Bekâr	1	24	37	13	1
nN	Bekâr	1	24	37	13	1
O	Bekâr	1	25	30	5	1
oO	Evli	2	24	29	5	1
P	Bekâr	1	28	28	3ay	yok
pP	?	?	30	30	3ay	?

Tablo3: Ortak Çocukların Sosyo-ekonomik Özellikleri

Ortak çocuk	Yaş	Eğitim	Meslek	Gelir düzeyi	Medeni durum	Çocuk sayısı	(Konut) Kimle yaşıyor
A1	10	İlkokul	Öğrenci	g.yok	Bekâr	Yok	Anne
A2	7	İlkokul	Öğrenci	g.yok	Bekâr	Yok	Anne
B1	18	Lise 4	Öğrenci	g.yok	Bekâr	Yok	Anne
C1	12	İlkokul5	Öğrenci	g.yok	Bekâr	Yok	Anne veya baba
D1	24	Üniversite	Halkla ilişkiler	g.yok (Aile)	Bekâr	Yok	Tek başına
D2	18	Üniversite1	Öğrenci	g.yok	Bekâr	Yok	Yurt
E1	25	Üniversite	İnşaat mühendisi	7000-8000	Bekâr	Yok	Kanada'da arkadaşla birlikte
F1	18	Lise son	Öğrenci	g.yok	Bekâr	Yok	Anne ve 2. Eşiyle
G1	28	Üniversite	Avukat	Orta	Bekâr	Yok	Babası
H1			Öğrenci	g.yok	Bekâr	Yok	Anne
I1	26	Üniversite		g.yok	Bekâr	Yok	Anne
I2	17	Lise	Öğrenci	g.yok	Bekâr	Yok	Anne
J1	30	Üniversite	Girişimci	g.yok	Evli	2	Eşi ve çocukları
J2	23	Üniversite	Öğrenci	500	Bekâr	Yok	Anne
L1	21	Üniversite	Öğrenci	g.yok	Bekâr	Yok	Anne
L2	18	Lise	Öğrenci	g.yok	Bekâr	Yok	Anne
M1	23	Üniversite	Öğrenci	g.yok	Bekâr	Yok	Anne
N1	26	Yüksek lisans	İnşaat Mühendisi	7000	Bekâr	Yok	Şirket konutunda kendisi
O1	30	Yüksek Lisans	Yönetici Asistanı	3500	Bekâr	Yok	Anne

298

-Ekonomik nedenlerden dolayı kariyerin ve maddi gereksinmelerin ertelenmesi.

-Kadının çalışmasına, para harcamasına (kişisel veya aile ihtiyaçları için) engel olmak.

“Evlilik sırasında anlaşmazlık konusu olan ekonomik problemler” sorusuna verilen cevaplar aşağıda özetlenmektedir:

-Faturaları kimin ödeyeceği, neye para harcanacağı, benim fazla tutumlu kabul edilmem, onun maaşı nereye harcanır pek bilinmezdi.

- Eski eşim çok para harcamayı seven bir insan olmamasına rağmen benim kendi ekonomik özgürlüğüm olduğu için çok fazla problem yaşamadım. Ancak, evlilik sırasında alınan gayrimenkullerin tamamı onun üzerine yapıldı. Ben de hiçbir zaman ‘Neden benim üzerime değil’ diye sorgulamadım.

- Önemli bir problem yaşamadım, maaşlarımızı ortak hesaba aktarıp harcama yapardık. Önce aileme ait bir dairede oturduk, daha sonra da babamın aldığı bana ait bir dairede yaşadık. En önemli sorun, çok uzun ve yoğun çalışma saatlerim nedeniyle (reklam sektörü) yaşandı, ama alttan alta ekonomik özgürlüğümün getirdiği özgüvenin ve ailemin olanaklarının, eşimin bilinç altında problemler yaratarak, başka konularda lüzumsuz tartışma, gereksiz suçlama ve eleştiri şeklinde bana yansıdığını düşünmüşümdür.

- Kadının kendi ekonomik özgürlüğüne sahip olması yürümeven evliliği bitirmede kararın daha çabuk verilmesine yol açıyor, kadın ekonomik olarak kocasına bağımlıysa evlilik bu nedenle sürebiliyor.

- Evlilik sırasında eşler, birbirlerinden gelirlerini saklamak, ortak giderlerin manipülasyonla bir diğerine daha çok yüklenmesi, paranın yönetimi konusunda eşitlikçi davranılmaması, para yönetimi konusunda bilgisizlik; şeffaf ve dürüst olunmaması gibi problem yaşanabiliyor. Bazı boşanma türlerinde paranın aşırı artışı veya paranın aşırı yokluğu boşanmayı tetikleyebiliyor. Kadınları bilmiyorum ama erkekler kadına mümkün olduğunca az pay verilmesi konusunda çok dirayetli davranabiliyorlar. Parasız bırakma bir ceza yöntemi olarak kullanılabilir. Yıldırma politikasıyla evi terk etmek genellikle (eğitilmiş olanlar için olabilir) kadına düşüyor.

-Ailenin gerçek ekonomik gücünü saklama. Ekonomik yetersizlik izlenimi vererek endişe yaratma. Ailenin ve çocukların geleceği ile ilgili çok daha verimli kullanılacak varlıkları çarçur etme. Kendi bireysel zevkleri için kaynakları aile dışındaki kişilerle birlikte tüketme ve bu durumu içine sindirme. Ev giderlerinin, çocukların temel gereksinimlerinin, ağırlıklı olarak kadına yıkılması. Ailenin ve çocukların geleceği ile ilgili planlara ilgisiz kalma. Miras kalan ya da ortak edinilmiş varlıkların yönetiminde ve kullanımında tek başına yetkili olma isteği ve çocuklara gereken zamanda gereken desteği vermeme durumu.

-Erkeğin gereksiz harcamaları.

-Ortak bütçe olmaması, kendi gelir ve gideri ile ilgili paylaşımında bulunmaması, benim her türlü gelir ve giderime katılması, Kendi harcamalarının gerekli ve önemli olduğunu benim harcamalarımın savurganlık olduğunu iddia etmesi. Kardeşlerime ekonomik anlamda destek olduğumu iddia etmesi.

-Ev sahibi olmaya çalıştığımız dönemde ayrıldığım eşim, başka şehirde yüksek lisans, başka ülkede doktora yaptığı için bedelli askerlik yaptı. Onun yüksek lisans giderleri, yurt dışı masrafları, bedelli askerlik ücreti ve kooperatife düzenli ödemeler, geçim sıkıntısına neden oldu.

“Ekonomik problemlerin boşanma kararı alınmasındaki önemi ya da ağırlığı”, sorusuna sekiz katılımcı pek önemli olmadığı, boşanma kararının başka nedenlerden kaynaklandığı şeklinde yanıt vermiştir. Katılımcılar, sosyo-ekonomik düzeyi yüksek bir grup olduğundan bu durum normal karşılanmalıdır. Bununla birlikte katılımcılardan ikisi ekonomik problemlerin çok önemli olduğunu ifade etmiştir. Katılımcılardan biri bu durumu “ Çok önemli yaşam standardını sürdürülebilmek veya düşmemesi için” cümlesi ile ifade etmiştir. Diğeri ise “En büyük etken, ekonomik sorunlar başka sorunlara da neden oluyor” cümlesini kullanmıştır. Bir diğeri ise bu soruya verdiği yanıtta yaşadığı şiddeti aşağıdaki cümlelerle ifade etmiştir:

“Benim boşanmamda neden ekonomik problemler ekonomik şiddet değil ŞİDDET (vurgu katılımcıya aittir)... Ancak ben tek taraflı boşanma kararı aldıktan sonra, beni bana ait olan önemli bir dosyayı (doktora tezime) bilgisayarımın silmele tehdit ederek kararımın vazgeçirmem için çabaladı. Kararımdan vazgeçmeyeceğimi anladığında ise bilgisayarımı evim ve tüm bana ait eşyalar karşılığında bana sattı. Bu da boşanma sonrası ekonomik şiddetin bir başka biçimiydi”.

“Boşanma sırasında yaşanan ekonomik sorunlar” sorusuna verilen yanıtlar aşağıda sıralanmaktadır:

- Ev eşimin üstündeydi ve yarı hissesini onun belirlediği reel fiyat üzerinden almam için çok baskı yaptı. Evi başkasına satacağı durumda ödeyeceği bütün vergileri de bana ödetti. Evden ayrılması için bütün şartları kabul ettim. Ona ödediğim para için kredi çekmiştim. Şimdi maaşımın tamamı bankaya gidiyor. Çocuklar için gönderdiği meblağ çok az. Hayat standardı bir anda çok düştü. Oysa maaşım bana kalsaydı ya da bu kadarı gitmeseydi çok rahat yaşayabilirdik.

- Kendi ve çocuğumun yaşamının devamı için sürekli alınan geçimlik (nafaka) üzerine ve mal paylaşımında fikir birliğine varabilmekte yaşanan kandırmaca beyanlar sonunda uğradığım zararlar.

- Evlerin bölünmesi ile açığa çıkan eksiklerin giderilmesi konusu.

- Herhangi bir sorun yaşamadım. Sadece, ayrılmaya karar verdiğimiz zaman ev benim olduğundan ve eşimin evden ayrıldıktan sonra yaşamayı planladığı babadan kalma evi müsait olmadığından, ev boşalana kadar 6 ay kadar aynı evde yaşamaya devam ettik.

-Boşanmanın maliyeti tarafımdan yüklenilmiştir. Yaşanılan ev terk edilmiş yeni düzen kurmanın maliyetine katlanılmıştır. Borçlanmak zorunda kalınmıştır. Çocuklar ekonomik anlamda olumsuz etkilenmişlerdir.

- Avukat ücretleri, ona vermek zorunda kaldığım evin borçları.

- Kooperatif evi, dört duvar verildi. Evin içini yakınlarımdan aldığım borç parayla yaptırıldı.

- Mahkeme masrafları, evin ayrılmasından doğan ekstra ihtiyaçlar ve eşin ekonomik yardımı kesmesi sonucu her problem ile tek başına mücadele zorluğu.

- Kalan borçlar.

“Boşanma sonrasında yaşanan ekonomik sorunlar ve çözümleri” konusunda aşağıdaki yanıtlar verilmiştir:

-Uygun dilde konuştuğumda ona da makul gelirse eğer ortak çözüm bulabiliyorum.

- Nafakanın boşanırken yüksek tutulması ancak boşandıktan 4-5 ay sonra düşürülmesi.

- Ortak birikimimiz olmadığı için bir bölüşme durumu olmadı. Nafaka talep etmedim, kızımın eğitim masraflarını yarı yarıya ödeme konusunda anlaştık, halen öyle devam ediyor. Kızım benimle yaşadığından, ekonomik olarak diğer yaşam giderlerini ben üstleniyorum. Son yıllarda ailemin olanaklarıyla ve kendi birikimimle ekonomik bir sıkıntı yaşamadığım için, harcamalar konusunda eski eşimle çok ince hesap yapmıyorum.

- Kendi çabamla sorunların üstesinden gelebildim.

-Özellikle yeni çıkan kanundan önce evlenen ciddi sorun yaşıyor ancak ben boşanmam sırasında ekonomik olarak eşimden çok kazandığımdan eşimden nafaka bile talep etmedim.

- Mal paylaşımında, mallarımızı çocuk üzerine aldık.

- Evi terk etme durumunda kalındığında yeniden düzen kurmak önemli bir mali yük getiriyor. Çocuklar da varsa bu gider daha da artıyor. Bu süreçte aile ve arkadaşların yardımı, borçlanma gibi çözümlerle mücadele gücü artırılmaya çalışılıyor.

- Yeni düzen kurulana kadar üç kez ev değiştirilmiş, taşınmanın maliyetine katlanılmıştır. Boşanma sonrası üçüncü yılda hala borç ödemeleri devam etmektedir. Yine de ayakta kalacak kadar gelir getiren bir mesleğin sahibi olmak geleceğe çok daha güvenle bakmakta etkili olmakta ve kendi gücünün farkına varmak hayatı daha anlamlı kılmaktadır. Boşanma sonrası ekonomik problemlerin çok yoğun hissedilmemesinde aileden kalan varlıkların yeni duruma uygun olarak etkin bir şekilde yönetilmesi etkili olmuştur. Daha az gelikle yeni hayatı düzenleme konusunda kardeşim ve annem madden ve manen yardımcı olmuştur.

- Benim boşanmam da “ne istiyorsa ver kurtul” en uygun çözüm yoluydu. YAŞASIN ÖZGÜRLÜK (vurgu katılımcıya aittir).

- Nafakanın zamanında ödenmemesi, geç ödenmesi. Benim ve çocuklarımın savurganlıkla suçlanmamız.

- Nafaka almadık. Babanın maddi ve manevi desteğinden uzak, tek başıma büyüttüm.

- Nafakayı hak etmeme karşın, ev bana kaldığı için hiç nafaka almadım. Doktoramı bitirince yakınlarımdan aldığım borcu kısmen ödedim. Tüketici kredisiyle oğlumun öğrenim masraflarını karşıladım. Ayrıldığı eşimin bedelli askerlik ücretini emekli ikramiyemle ödedim. Tüketici kredisi borcumu kardeşim ve ablam ödedi. Ben de onlara borcumu annemden kalan evden hissemi devrederek ödedim.

- Çocuk varsa çocuğun ihtiyaçlarının karşılanamaması ayrıca okul ihtiyaçlarının giderilememesi. Kadının ekonomik özgürlüğü yok ise ailesine bağımlı kalması ya da eşinden nafaka beklentisi. Devlet tarafından belirlenen nafakanın yetmemesi. Çözüm kadının mesleğinin olması halinde kendisini bu konuda yetiştirmesi ve ilerlemesi, yok ise çalışma hayatının içinde kendisine bir yer edinmesi gerekiyor. Ayrıca eşlerin boşandıktan sonra çocuklarını ihmal etmemeleri gerekiyor.

- Kalan borçlar (tarafımdan ve ailem tarafından ödenme) gerçek çözüm kadınların bütün harcamaları üstlenmemeleri. Boşanma sebebi ekonomik şiddet değilse de sizce neden kadınlar boşanma sonrası ekonomik olarak etkileniyor, en az etkilenme için öneriniz var mı? (Örneğin benim durumumda evlilik sırasında her türlü harcama benim hesabımdan yapıldığı için boşanma sonrası alıcılar beni buldular, kadınların anaçlığı nedeniyle evliliklerde birçok harcamayı kendi üstlerine almamanın ya da eşit almayı sağlamanın yolu var mı?).

“Boşanmanın çocuklar üzerinde yol açtığı ekonomik sonuçlar” sorusuna gelen yanıtlar ise ağırlıklı olarak çocukların yaşam standardının düştüğü yönündedir. Bunun dışında aşağıda sıralananlar da çocukların durumu ve anne ve babaların çocukları ve birbirleri ile iletişimi konusunda fikir vermektedir.

- Spora ya da dil kursuna gönderemiyorum, tatile benimle çıkamıyorlar. Yeme içmelerine kadar her şey kısıtlı.
- Daha önceki harcama kalemlerinde kısıtların oluşması, bunun yarattığı gerginlik ve hayal kırıklığı.
- Boşanma durumunda anne ve babayla birlikte yaşanan zamanlara göre ekonomik olarak daha mağdur olduklarını, birlikte yaşamadıkları ebeveyn daha iyi koşullara sahip olsa da (ki bu bana göre daha çok baba oluyor) o koşullardan ekonomik olarak faydalanamadıklarını düşünüyorum.
- Ayrılık sonrası nafaka bağlandı. Ödeme konusunda sorun yaşamadık. Ancak, mesela eski eşim oğluma bir bot aldığı zaman nafakadan keserdi. Çocuğumuz küçükken eline nafaka harici para (sanırım benim işime yarayacağını düşündüğü için) vermezdi, kendisi büyüyüp bilinçlendikten sonra vermeye başladı.
- Eskisi kadar özgür yaşayamıyor, boşanma sonrasında sahip olduğu kredi kartının babası tarafından geri alınması hayal kırıklığı yaşattı ancak çabuk toparlandı. Sonuçta bir an önce kendi ayakları üzerinde durmanın önemini bir kez daha anlamış oldu. Var olanla yetinmesini biliyor. Üniversite son sınıfta, ekonomik bağımsızlığını kazanmasına az kaldı.
- Kızımın babası, boşandıktan sonra sadece ilk yıllarda nafaka yardımı yapmış daha sonraki yıllarda herhangi bir nafaka yardımında bulunmamıştır. Kızımın bütün maddi ihtiyaçları benim ve ailem tarafından karşılanmıştır. Öğrencilik döneminde yaşadığımız maddi zorluklarla babası herhangi bir şekilde ilgilenmemiş ve fayda sağlamamıştır. Ekonomik olarak güçlü olmasaydım kızımı okutmakta güçlük çekebilir ve ona gerekli eğitimi sağlayamazdım.

Sonuç ve Öneriler

Bulgular ve tartışma bölümünde sosyo-ekonomik açıdan güçlü 16 boşanmış kadın katılımcının yaşadıkları evlilik deneyiminden geride kalan duygular ve yaşanmışlıklar paylaşılmıştır. Çoğunluk şu anda maddi açıdan büyük bir problem yaşamamaktadır. Dördü boşanma sonucunda ortaya çıkan borçlanma gereği ve buna bağlı olarak yaşanan ciddi refah kaybı ile savaşılmaktadır. Bununla birlikte sahip oldukları meslekler ve gelir elde etme gücü ekonomik problemlerle yakın bir gelecekte baş etmelerine izin verecektir. Şu anda bizim konumuz olmayan manevi kayıplar ise bir şekilde küllenecek hayat devam edecektir.

Verilen yanıtlardan sosyo-ekonomik açıdan güçlü olsalar da ekonomik şiddetin kılık değiştirmiş biçimlerine hedef oldukları anlaşılmaktadır:

Aralarında; “Elde ettikleri geliri özgürce kullanamayanlar vardır. İş hayatına atılması engellenmek istenenler vardır. Erkeğe göre ekonomik anlamda daha güçlü olduğu için içten içe eşinin tepkisini çektiğini hissedenler vardır. Yıllarını verdiği evlilik birliğinin sona ermesi ile birlikte eski eşin mal kaptırmama telâşi karşısında şaşkına dönenler vardır. Uzun süren evlilikler için harcanmış olan emeğin bir kalemde hiçe sayıldığını görenler, hatta böyle bir emek harcadığının pek de farkında olunmadığının yeni farkına varanlar vardır. Uzun süren bir yıldırma çabasının sonunda evini terk emek zorunda kalanlar ve yeni bir düzen tutmanın tüm yükünü taşıyanlar vardır. Evini terk etmeyip eski düzenini koruma başarısını gösterenler arasında nafakadan vaz geçenler, çocukları ile birlikte yaşamaya devam ettiği evinin yarı değerini aşırı borçlanarak eski eşe ödemek gibi fedakârlıklara katlananlar vardır. Eski eşin bireysel gereksinimlerini karşılamak için alınan kredi borçlarını boşandıktan sonra halâ ödemeye devam edenler vardır. Mal paylaşımında yalan dolanla aldatılıp hakkından azına razı olmak zorunda kalanlar vardır. Savaşmaktan yılıp ne istiyorsa ver kurtul deyip kendini kurtaranlar ve yaşasın özgürlük diye yüksek sesle bağırانlar vardır”.

Yukarıda sözü edilen ekonomik şiddetlerin mağduru olsalar da bu kadınlar yine de hayatı özgürce yaşama gücünde olduklarını ispatlamış, kendi ayakları üzerinde durabilen, kendilerine verilen zamanı bilinçli bir birey olarak yaşama kararında olan, şanslı kadınlardır. Şanslıdırlar çünkü her biri geçerli bir mesleğin sahibi üniversite mezunu kadınlardır. Şanslıdırlar çünkü kendilerini ruhsal ya da bedensel olarak huzursuz eden ortamlardan kurtulma kararı almış ve başarmışlardır. Kısa dönemde zorluklar karşısında tökezleseler de uzun dönemde kendi yollarını çizme gücünde ve yeteneğinde olduklarını ispatlayacaklardır.

Boşanmış olup da yukarıda sözünü ettiğimiz grup kadar şanslı olmayan kadın sayısı çok daha fazladır. Boşanma, sadece kadın için değil erkek için de zorluklarla dolu bir süreçtir. Bu süreçte anne, baba ve çocuklar olmak üzere tüm aile bireyleri zarar görmekte, olumsuz etkilenmektedirler. Evlilik birliğinin saygı ve sevgi içinde ömür boyu sürbilmesi herkes için istenilir olandır. Ancak bu birliğin her koşulda sürdürülebilir olamayacağı da kabul edilmesi gereken bir gerçektir.

Evlilik birliği bozulduğunda, sosyo-ekonomik anlamda araştırmamızın katılımcıları kadar güçlü olmayan kadınların problemleri çok daha fazladır. Sosyo-ekonomik düzeyi düşük ve emek piyasasına dâhil olma gücünden yoksun olan boşanmış kadınların problemlerinin çözümü için devlet ve sivil toplum gücünün işbirliği içinde olması gereklidir.

Geleneksel değerlerin ağırlıklı olarak varlığını sürdürdüğü toplumlarda, boşanmış kadınların toplumsal yaşamın dışına itilmesi yaygın bir davranış kalıbıdır. Boşanmış kadınlara ön yargı ile bakan işverenler, eski kocasından dolayı huzursuzluk çıkabilir endişesi ya da işyerinden birilerini ayartabilir düşüncesi gibi haksız nedenlerle kadınların önüne kolaylıkla engel koyabilmektedirler. Bu tür ön yargılarla mücadele edilmesi gerekmektedir.

Kadınların karşı karşıya oldukları problemler aileden başlamaktadır. Problemler, toplum içinde yapısal dönüşümlerin yaşanması gerektiğine işaret etmektedir. Toplum yapısı kadın ve erkek gözü ile insanlık için yeniden inşa edilmelidir. Bir toplumun en değerli varlığı olan çocuklar, anne ve baba arasındaki anlaşmazlıklar nedeni ile hayal kırıklığına uğratılmamalı, eski yaşam standartlarını koruyabilmeleri için anne ve baba da görevlerini bilmelidirler. Çocukların geleceği konusunda anne ve babaya düşen görevlerin etkin bir şekilde yürütülmesi devlet eli ile denetlenmeli ve desteklenmelidir. Çocukların bakımını yüklenen tarafın koşulları vergi indirimleri, kredi kolaylıkları, istihdam olanakları gibi devlet politikaları yaratarak iyileştirilmeli ve takip edilmelidir.

Devlet ve sivil toplum gücünün etkin politikalar üretebilmesi için toplumda var olan farklı aile yapıları içinde yaşananlar araştırılmalıdır. Sosyo- ekonomik düzey, medeni durum gibi değişkenler açısından farklı gruplar ele alınarak kıyaslamalı çalışmalar yapılmalı, her grubun kendine özgü problemlerinin farkına varılmalı ve çözüm üretilmelidir.

KAYNAKLAR

Acar, F. (2010). “Kadınlara Yönelik Şiddetle Mücadele İçin Yeni Bir Avrupa Konseyi Sözleşmesi: Kapsam ve İçerik”, 21. Yüzyılın Eşiğinde Kadınlar Değişim ve güçlenme, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.

Altınay, A.G; Arat, Y. (2008).Türkiye’de Kadına Yönelik şiddet, Punto, İstanbul.

Berktaş, F. (2004). “Giriş: Karşılıklı Anlayış ve İşbirliği İçin Köprüler Kurmak” Türkiye’de ve Avrupa Birliğinde Kadının Konumu: Kazanımlar, Sorunlar, Umutlar, der. Fatmagül Berktaş, KA-DER, Ankara.

Creswell, J.W. (2005). Educational Research (Planning, Conducting, and Evaluating Quantitative and Qualitative Research), N.J: Pearson, Merrill, Prentice Hall.

Kerestecioğlu, İ.Ö. (2004). “1990’larda Kadın Hareketi: Demokrasi ve Eşitlik Talebi” Türkiye’de ve Avrupa Birliğinde Kadının Konumu: Kazanımlar, Sorunlar, Umutlar, der. Fatmagül Berktaş, KA-DER, Ankara.

Kerestecioğlu, İ.Ö. (2004). “Türkiye’de Kadının Toplumsal Konumu: kazanımlar ve Sorunlar” Türkiye’de ve Avrupa Birliğinde Kadının Konumu: Kazanımlar, Sorunlar, Umutlar, der. Fatmagül Berktaş, KA-DER, Ankara.

Mc Luhan, M. (1964). Understanding Media, London: Routledge.

“Pekin+5 Siyasi Deklarasyonu ve Sonuç Belgesi, Pekin Deklarasyonu ve Eylem platformu” KSSGM. (2003) Ankara.

Dünya Sağlık Örgütü, “World Report on Violence and Health”, Cenevre, 2002, www.who.int/violence.

Hürriyet Gazetesi, 9.03. 2012.